

Alleen daar, waar religieuze zusters werkten, was nog eenige belangstelling voor het werk der ziekenverpleging overgebleven, maar verder waren de toestanden allertreurigst. De ziekenhuizen waren toen veelal een toevluchts-oord voor hen, die thuis aan alles gebrek hadden en ziek waren. Hoe ernstig de toestand toen was, mogen de volgende aantekeningen bewijzen, die zijn ontleend aan een beschrijving van den Heer G. Hellinga over het oude Binnengasthuis te Amsterdam.

Het geschiedde daar, dat het gasthuis aan de aanwezige patiënten geen voldoende schoon goed noch onderkleeding verstrekke en daar opname in het ziekenhuis, zonder althans ééne verschooning bij zich te hebben niet kon geschieden, zag men 's winters soms de ongelukkigen langs de huizen bedelen om een paar hemden, z.g. gasthuishemden, hetgeen dikwijls tot bedrog aanleiding gaf. De weinige zorg, aan het bereiden der spijzen besteed, was oorzaak, dat aan de meeste zieken, die daartoe maar even gelegenheid hadden, van buiten het huis spijs en drank, ondanks het verbod daartegen, verstrekt werd, hetgeen alleen mogelijk was, doordat de portier of oppasser, hetzij uit laksheid, hetzij uit een verkeerd begrip van medelijden, misschien wel uit persoonlijk voordeel, zijn plicht verzaakte, dikwijls tot na-deel van de lijders. Met de boterhammen werd door de zieken handel gedreven. Doordat er vanwege het gasthuis geen koffie en thee verstrekt werd, verkochten de zieken-vaders en -moeders deze dranken en genoten daarmee aanmerkelijke emolumenten bij hun gering tractement. De oppassers lieten dikwijls, wanneer zij 's nachts de wacht hadden, hun dienst door een herstellenden patiënt waarnemen en gingen dan slapen; het personeel bestond vaak uit onevenwichtige mannen en vrouwen, imbecillen, oud geworden prostituées, alcoholisten, in één woord uit menschelijke wrakken. Is het dus wonder, dat toen gasthuis-vrees bestond?

Ook de toestand buiten de ziekenhuizen was in die eeuwen niet gunstig. Zoowel in ons land als in het buitenland, b.v. in Frankrijk en Engeland, werden noodkreten aangeheven over den toestand waarin de ziekenverpleging verkeerde. Het was haast buitengesloten, dat in dien tijd een beschaafde vrouw verpleegster kon zijn, behalve dan in haar eigen familie en als in gegoede huizen hulp in de ziekenkamer werd geroepen, wist men niet wat voor menschen men in zijn huis kreeg. Wil men nog meerdere donkere bladzijden